

לורנס פישר

"הידעת שהיה מחנה ריכוז בתל אביב?"

ניוזלטר מספר 43

שלום לכם, שלוש פעמים בשנה מתקיים "בוקר של בולים" במשרדי ההתאחדות הבולאית ונהוג שמספר אספנים מציג פריט מעניין ומלווה אותו בהסברים. באחד המפגשים האחרונים, עלה ד"ר יוסי וואלך מרחובות לבמה ושאל "האם ידעתם שהיה מחנה ריכוז בתל אביב?" הופתעתי שאני הייתי בין הבודדים שידע את פיסת ההיסטוריה הזו. בצהריים שוחחתי עם חבר מהשכונה והוא בכלל לא ידע ומכאן נולד הניוזלטר הזה.

באמצע המאה ה-19, חשה קבוצה קטנה אך אדוקה של פרוטסטנטים גרמנים, הידועה בשם הטמפלרים, שיש לה יעוד. הם האמינו שכדי להתכונן לביאתו השנייה של ישו, הם צריכים לחיות בארץ הקודש, קרוב לאתרים הקדושים של אמונתם. כשבראשם עומדים כריסטוף הופמן ואחרים, הם עזבו את מולדתם, נושאים עימם תקוות וחלומות להקים חיים חדשים בארץ ישראל.

מסעם הוביל אותם אל המישורים ליד עיר הנמל העתיקה יפו, שם ייסדו את היישוב שרונה בשנת 1871 שפרחה ברבות השנים. הטמפלרים היו חרוצים וחדשניים, והציגו טכניקות חקלאיות מתקדמות ומכונות מודרניות שהפכו את האדמה הצחיחה לאדמה פורייה המניבה פרי. בתיהם המסודרים, בעלי הגגות האדומים והגנים המטופחים, עמדו כעדות למסירותם ולעבודתם הקשה.

שרונה לא הייתה היישוב הטמפלרי היחיד; הם הקימו גם מושבות בחיפה, יפו וירושלים. קהילות אלו התאפיינו בשילוב הייחודי שלהן של יעילות גרמנית ואמונה נוצרית, והן תרמו באופן משמעותי לפיתוח האזור. החיים בשרונה היו שלווים ופרודוקטיביים. הטמפלרים, למרות שחיו רחוק ממולדתם, יצרו חלק מגרמניה בלב ארץ ישראל, עם בתי ספר, כנסיות ואולמות קהילתיים.

במשך כל השנים האלו שמרו הטמפלרים על אורח חייהם הפשוט והחרוץ. עם זאת, החלו רוחות השינוי לנשב ברחבי אירופה, ובמהרה, הרגישו הטמפלרים את ההשפעות המצמררות שלהם ומצאו את עצמם במצב גרוע. אזרחותם הגרמנית הטילה כעת צל על קהילותיהם.

בשנות ה-30 החלה עליית המפלגה הנאצית בגרמניה להשפיע על הטמפלרים בארץ ישראל. חלק מחברי הקהילה הטמפלרית פיתח קשרים עם המפלגה הנאצית, הציג צלבי קרס ועסק בפעילויות שתואמות את האידיאולוגיה הנאצית. קשר זה הגביר את הביקורת והחשדנות כלפיהם מצד השלטונות הבריטיים.

כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה, ראו הבריטים, ששלטו בפלשתינה-א"י תחת מנדט, את הטמפלרים הגרמנים בעין חשדנית יותר. המתיישרים הגרמנים השלווים והחרוצים של שרונה, נתפסו לפתע כאיומים פוטנציאליים, נאמנותם מוטלת בספק בשל הלאום שלהם והשתייכותם הפוליטית. ב-1940 קיבלו השלטונות הבריטיים החלטה דרסטית. הם הפכו את שרונה למחנה מעצר, וריכוזו בו את הטמפלרים ואזרחים גרמנים אחרים.

המכתב המוצג להלן נשלח מברלין בשלהי 1939, זמן לא רב לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה ונשלח לגברת לוטה פיישר מהמושבה הגרמנית בחיפה. המכתב הועבר למחלקת חקירות פליליות של המשטרה הבריטית (Criminal Investigation Department (CID)) והם העבירו אותו ל"מחנה הריכוז שרונה ליד יפו". המכתב נפתח למעשה ע"י הצנזורה הגרמנית והבריטית כאחד (גב המעטפה לא מוצג כאן).

הפיכתה של שרונה מישוב חקלאי שליו למחנה המגודר בגדר תיל הייתה מהירה וקשוחה. משפחות שחיו שם במשך דורות מצאו את עצמן מאחורי גדרות ותחת שמירה קפדנית. החיים במחנה היו ניגוד מוחלט לחופש והשגשוג שהם נהנו מהם. הכליאה שיבשה את חייהם, והביאה לקשיים וחוסר ודאות. מקום בילוי של תל אביביים היום היה פעם מחנה ריכוז? לא נשווה לרגע בין מחנה ריכוז נאצי עם הקונוטציה השלילית למחנה בתל אביב שהיה בסה"כ מחנה ריכוז של אוכלוסיה!

ככל שהתארכה המלחמה, החמיר יותר ויותר מצבם של הטמפלרים. ב-1941 החליטו השלטונות הבריטיים לגרש רבים מהטמפלרים לאוסטרליה. הם הועלו על ספינות ונשלחו על פני האוקיינוס העצום, הרחק מהאדמה שהם עיבדו וטיפחו במשך עשרות שנים. הגירוש היה חוויה טראומטית שכללה הפרדת משפחות ועקירת חיים שלמים.

אחר סיום המלחמה ב-1945 המשיכו השלטונות הבריטיים לגרש טמפלרים שעדיין שהו בארץ. הנכסים הטמפלרים בארץ ישראל הוחרמו, והיישוב שרונה ששגשג פעם פוזר לכל הרוחות. הטמפלרים שנשלחו לאוסטרליה התמודדו עם האתגר לבנות את חייהם מחדש בארץ חדשה ולא מוכרת.

עם זאת, מורשתם של הטמפלרים הגרמנים עדיין עומדת. המבנים שהם הקימו, עם הארכיטקטורה המיוחדת שלהם, עומדים עד היום בתל אביב של ימינו, מזכירים פרק ייחודי בתולדות האזור.

סיפורם של שרונה והטמפלרים הוא סיפור על אמונה וחוסן שאפיינו קהילה מסורה, והותירו חותם בל יימחה על הארץ שפעם הם כינו בית.

מבוסס על חומר ומחקר של ד"ר יוסף וולך - רחובות, ישראל. המעטפה המוצגת שייכת לו.

נהניתם, ספרו לחבריכם, עוד יותר נהניתם, תרגישו חופשיים לשתף. לא נהניתם, אז אולי תהנו מסיפור הבא.

אז זהו, זה הסיפור של היום, ויש עוד אבל בפעם הבא.

תגובות, הערות, בקשות וכד' ניתן לשלוח אלי ל lf.stamps@gmail.com

אם רוצים להפסיק לקבל את הניוזלטר, נא לשלוח לי מייל חוזר

מוזמנים גם לבקר באתר: <https://stampandstories.blogspot.com>

וגם בערוץ היוטיוב שלי: <https://www.youtube.com/channel/UCHGHIvoXTTM0rpyd3zW3lQQQ>